

Tess
z
d'Urbervilli

PŘELOŽIL MARTIN POKORNÝ
THOMAS HARDY

Tess z d'Ubervillů

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.cooboo.cz
www.albatrosmedia.cz

Thomas Hardy
Tess z d'Ubervillů – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2023

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

Tess
z
d'Urbervillů

Čistá žena
věrně představena
Thomasem Hardym

THOMAS HARDY

Tess
d'Urberville

Přeložil Martin Pokorný

CooBoo Classics Svazek 11

COO
BOO

Edici řídí Michal Kolezsar

Epilogue © Martin Pokorný, 2023

Cover design © Hana Mičková, 2023

Translation © Martin Pokorný, 2023

E-book konverze © GDTP Studio Albatros Media, 2023

ISBN tištěné verze 978-80-7661-718-6

ISBN e-knihy 978-80-7661-744-2 (1. zveřejnění, 2023) (ePDF)

ISBN e-knihy 978-80-7661-775-9 (1. zveřejnění, 2023) (epub)

ISBN e-knihy 978-80-7661-776-6 (1. zveřejnění, 2023) (mobi)

„Ach, jméno raněné! Jak na lůžku v mé hrudi spočineš.“

W. SHAKESPEARE

Na vysvětlenou k prvnímu vydání

Hlavní části následujícího vyprávění byly s mírnými úpravami zveřejněny v týdeníku *The Graphic*; další kapitoly, určené dospělým čtenářům, vyšly jako náčrty epizod v *The Fortnightly Review* a *The National Observer*. Děkuji šéfredaktorům a majitelům těchto periodik za svolení sestavit kmen a větve vyprávění k sobě a vydat je uceleně tak, jak jsem je přede dvěma lety napsal.

Dodám pouze, že příběh zveřejňuji s úmyslem zcela poetickým, jako pokus vtisknout umělecký tvar pravdivému sledu událostí; a pokud jde o mínění a pocity v knize obsažené, chtěl bych každého příliš ušlechtilého čtenáře, který nesnese, co si dnes jinak každý myslí a co cítí, aby si připomněl otřepanou sentenci svatého Jeronýma: Pokud pravda uráží, je lepší způsobit urážku než skrývat pravdu.

V listopadu 1891

T. H.

Předmluva k pátému a následným vydáním

Hrdinčina velká životní pouť v této knize začíná poté, co zažila událost, jež byla pro roli protagonistky obvykle považována za fatální, nebo přinejmenším v podstatě za konec všech jejích snah a nadějí. Zcela se proto přičilo uznávaným konvencím, pokud by veřejnost měla knihu přivítat a přitakat mému názoru, že je záhodno literárně říct o stinné stránce běžně známé pohromy více, než bylo řečeno doposud. Vstřícnost, s níž angličtí a američtí čtenáři přijali *Tess z d'Urbervillů*, však podle všeho dokazuje, že záměr opřít vyprávění o obrysy mlčky zastávaného mínění, a neměřit je jen formulemi, jež společnost pronáší nahlas, není zcela mylný, byť se třeba zhmotní ve výtvoru tak nevyrovnaném a dílčím, jako je tento. Za tuto vstřícnou reakci musím být vděčen a mrzí mne, že se ve světě, v němž tak často nadarmo lačníme po přátelství a v němž je již to, že se člověk nestane terčem svévolného neporozumění, vnímáno jako laskavost, nesetkám s těmito vnímavými čtenáři a čtenářkami osobně a nepotřesu jim rukou.

Počítám mezi ně i recenzenty, kteří v naprosté většině přijali můj příběh velkoryse. Jejich slova dokazují, že i oni – stejně jako ostatní – nanejvýš štědře napravili nedostatky mého vyprávění vlastní fantazií a intuicí.

Přestože však román nebyl zamýšlen ani didakticky, ani útočně, nýbrž jeho scénické oddíly měly být čistým líčením

a oddíly kontemplativní měly být především nabity dojmy, nikoli názory, vynořily se námitky proti látce i podání.

Mí přísnější kritikové svědomitě prosazují odlišný názor mimo jiné ohledně toho, které náměty se hodí pro umění, a dávají najevo, že si představu vyjádřenou adjektivem v podtitulu dokážou spojit jedině s oním umělým a odvozeným významem, kterým bylo opatřeno vlivem civilizačních nařízení. Zcela opomíjejí význam, který slovo má přirozeně, i všechny nároky, jež na ně vznáší estetika, nemluvě ani o duchovním výkladu skýtaným nejsubtilnější stránkou jejich vlastního křesťanství. Jiní knihu odmítají s oporou v důvodech v zásadě odvozených z teze, že má kniha ztělesňuje názory na život, jež převažují na sklonku 19. století, nikoli názory dřívějšího, prostšího pokolení. Mohu leda doufat, že je tato teze opodstatněná. Opakuji, že román podává dojem, ne argumentační úvahu, a tím je věc nutné uzavřít, jak nám to připomíná jedna pasáž v Schillerově korespondenci s Goethem o soudcích tohoto druhu: „Jsou tací, kdo ve zpodobnění hledají pouze vlastní myšlenky a cení si toho, co by mělo být, více než toho, co jest. Příčina sporu je tedy principiální a bylo by naprosto vyloučeno nějak se s nimi dorozumět.“ Nebo jinde: „Jakmile zjistím, že někdo při posuzování básnických zpodobnění považuje cokoli za důležitější než vnitřní nezbytnost a pravdivost, jsem s ním hotov.“

V úvodu k prvnímu vydání jsem nadhodil, že se možná vynoří ušlechtilý jedinec, který nebude schopen to či ono na následujících stránkách snést. Takoví jedinci se mezi zmíněnými kritiky vskutku vynořili. Jednoho rozčílilo, že knihu nebyl s to přečíst třikrát, protože jsem nevynaložil rozhodující úsilí, jež „jako jediné může prokázat spásu takovéto bytosti“. Jiný odmítal, že by se v úctyhodném vyprávění měly objevovat záležitosti tak vulgární, jako jsou ďáblové vidle, nůž z penziónu a slunečník vykoupený hanbou.

Jindy se zas jeden džentlmen stal na půl hodiny křesťanem, aby mohl dát průchod účinnějšímu žalu nad tím, že bylo o nesmrtelných užito neuctivé věty – byť ho táž vrozená ušlechtilost přiměla autora omluvit soucitnými slovy, za něž lze být jedině vděčný: „Činí prostě, čeho je schopen.“ Mohu tohoto velkého kritika ujistit, že nelogická zvolání proti bohům v singuláru nebo v plurálu nejsou – jak se podle všeho domnívá – hříchem pocházejícím ode mne. Vykazují leda jistou lokální originalitu, ovšem pokud by byl Shakespeare autoritativním historickým pramenem, což možná není, mohl bych prokázat, že byl tento hřích uveden do Wessexu již za Heptarchie. Jak v *Learovi* – aneb Inovi, králi onoho kraje* – praví Gloucester:

Pro bohy jsme jak mouchy.
Zabijejí nás jen tak z dlouhé chvíle.

Dva tři zbývající manipulátoři románu byli onoho předpojatého typu, který většina spisovatelů i čtenářů ráda pusť z hlavy: byli to deklarování literární boxeři, kteří si své názory navlékají pro danou příležitost, moderní „kladiváři na čarodějnice“ či zapřísáhlí zastrašovači, neustále ve střehu, jen aby se zkusmý poloviční úspěch následně nestal celým úspěchem, kteří převracejí jasné významy a ve jménu provádění velkolepé historické metody útočí na osobu. Možná ale mají zájmy, jež zasluhují prosazovat, privilegia, jež zasluhují strážit, tradice, jež je nutno udržovat; a pouhý vypravěč, který zaznamenává, jak na něj věci ve světě působí, je bez jakýchkoli postranních úmyslů přehlédl a mohl se

* V povídce Zchromlá paže (A Withered Arm) Hardy píše: „... vítř neutěšeně vál přes vřesoviště – dost možná totéž vřesoviště, jež přihlíželo agónii wessexského krále Iny, pozdějším věkům představeného pod jménem Lear.“ Ina (Ine, Ini) byl králem Wessexu v letech 689–726. – Pozn. překl.

vůči nim z čiré nedbalosti zcela neagresivně provinit. Snad by – kdyby se podle něj obecně jednalo – ten či onen pomíjivý vjem, plod chvíle snění, způsobil takovému útočníkovi značnou újmu na postavení, zájmech, rodině, sluzích, dobytku, oslech, bližním či manželce bližního svého. Udatně proto skryje svou osobitost za okenicemi nakladatele a volá „Hanba!“ Svět je zaplněn tak hustě, že jakákoli změna stanoviska, i ten nejopodstatněnější posun někomu šlápne na kuří oko. Takoveto posuny často vycházejí z pocitu a takovýto pocit někdy vychází z románu.

V červenci 1892.

Předchozí poznámky jsem psal krátce poté, co se můj příběh vypravil do světa, když ještě byla energická veřejná i soukromá kritika jeho vyústění stále v živé paměti. Ponechávám ty odstavce tak, jak jsou, coby plod své doby; dnes by ale nejspíš nevznikly. I za tu krátkou dobu, jež uplynula od prvního vydání, někteří kritikové, kteří odpověď vyvolali, „ztichli“, jakoby ve snaze připomenout neskonalou bezvýznamnost jejich i mých řečí.

V odpověď na dotazy čtenářů, kteří se zajímají o krajinu, prehistorické památky a zvláště starou anglickou architekturu, je snad v nynějším vydání záhodno prohlásit, že popis scenérie v tomto románu a v knihách s ním spřízněných byl proveden podle skutečnosti. Mnoho prvků prvního a druhého druhu bylo podáno pod skutečnými jmény; příkladem je Blackmoorské či Blakemoorské údolí, Hambleton Hill, Bulbarrow, Nettlecombe Tout, Dogbury Hill, High-Stoy, Bubb-Down Hill, The Devil's Kitchen, Cross-in-Hand, Long-Ash Lane, Benvill Lane, Giant's Hill, Crimercock Lane a Stonehenge. Řeky Froom (či Frome) a Stour jsou samozřejmě v obecném povědomí. A při plánování příběhů

bylo záměrem uvést velká města a místa vytyčující hranice Wessexu, jako je Bath, Plymouth, The Start, Portland Bill, Southampton atd., pod vlastními jmény. Tento plán nebyl zvláště rozvinut, nicméně bez ohledu na jeho vlastní hodnotu jména míst zůstala.

U míst vylíčených – z důvodů, jež se v době psaní zdály platné – pod smyšlenými nebo starodávnými jmény bystří čtenáři v tisku vyhlásili, že jasně poznávají originály: například Shaftesbury v „Shastonu“, Sturminster Newton ve „Stourcastlu“, Dorchester v „Casterbridgi“, Salisbury v „Melchesteru“, Salisbury Plain ve „Velké pláni“, Cranbourne v „Chaseborough“, Cranbourne Chase v „Oboře“, Beaminster v „Emminsteru“, Bere Regis v „Kingsbere“, Woodbury Hill v „Greenhillu“, Wool Bridge ve „Wellbridgi“, Hartfoot či Harput Lane ve „Stagfoot Lane“, Hazelbury v „Nuttlebury“, Bridport v „Port-Bredy“, Maiden Newton v „Chalk Newtonu“, statek poblíž Nettlecombe Tout ve „Flintcomb-Ashi“, Sherborne ve „Sherton Abbas“, Milton Abbey v „Middleton Abbey“, Cerne Abbas v „Abbot's Cernel“, Evershot v „Evershead“, Taunton v „Toneborough“, Bournemouth v „Sandbourne“, Winchester ve „Wintoncesteru“ a tak dále. Nehodlám jim protirečit; jejich výroky přijímám jako přinejmenším náznak skutečného a vlídného zájmu o příslušné výjevy v knize.

leden 1895

Nynější vydání románu obsahuje několik stran, jež ve všech dřívějších vydáních scházejí. Když byly – jak je uvedeno v předmluvě z roku 1891 – shromážděny oddělené epizody, byly tyto stránky, přestože se nacházely v původním rukopisu, přehlédnuty. Patří do 10. kapitoly.

K podtitulu, jehož jsem se dotkl i výše, zde mohu dodat, že byl připojen na poslední chvíli, po pročetí závěrečných

korektur, coby hodnocení, jež v upřímné mysli zanechal hrdinčin charakter a o němž by se sotva bylo možné přít. Vyvolalo více sporů než cokoli jiného v celé knize. *Melius fuerat non scribere*. Avšak setrvává na svém místě.

Román poprvé vyšel celý ve třech svazcích v listopadu 1891.

V březnu 1912.

T. H.

PRVÉ DĚJSTVÍ

Dívěnka

1

Jednou večer v druhé půli května se jakýsi muž středního věku ubíral ze Shastonu do vsi jménem Marlott v přiléhajícím Blakemoorském aneb Blackmoorském údolí. Postupoval na vrávoravých nohách a kráčel s mírným náklonem doleva od svislice. Tu a tam rázně pokývl hlavou, jako by přitakával nějakému mínění, ale na nic určitého přitom nemyslel. Přes loket mu visel prázdný košík na vajíčka, korunu od klobouku měl pomačkanou a na místě, kam při smekání kladl palec, byla krempa docela ochmataná. Vtom mu zkrížil cestu postarší farář, usazený v sedle šedivé kobyly, a za jízdy si pobrukoval poutnický popěvek.

„Brejvečír,“ pronesl muž s košíkem.

„Dobrý večer, sire Johne,“ na to farář.

Chodec se po pár krocích zarazil a obrátil.

„Nezlobte se, velebný pane, že se takhle ptám, ale o posledním jarmarku jsme se na téhle silnici touhle dobou taky takhle potkali, já vám popřál brejvečír a vy jste stejně jako teďka odpověděl: Dobrý večer, sire Johne.“

„Pravda,“ přisvědčil farář.

„A o měsíc dřív taky tak.“

„Dost možná.“

„Jenomže proč a nač mi říkáte sire Johne, když jsem přeci obyčejnský hauzírník Jack Durbeyfield?“

Farář popojel o kousek blíž. „Jen tak se mi zachtělo,“ od-
tušil a po chvilkovém zaváhání dodal: „Je za tím objev, kte-
rý jsem nedávno učinil při pátrání po rodokmenech pro
novou kroniku hrabství. Jsem farář Tringham ze Stagfoot
Lane a obírám se dějepřavou. Copak vy, Durbeyfelde, ne-
víte, že jste přímý potomek starobylého a rytířského rodu
d'Urbervillů, odvozujícího svou linii od proslulého rytíře
sira Pagana d'Urbervilla, jenž – soudě dle svitku ze Svato-
martinského opatství – příplul z Normandie s vojskem Vi-
léma Dobyvatele?“

„Tak tohle slyším poprvé, velebný pane!“

„Nu, ale je to tak... Zvedněte trochu bradu, ať vidím váš
profil zřetelněji. Ano, to je durbervillovský nos a brada –
jen malinko zdegenerované. – Váš prapředek byl jedním
z dvanácti rytířů, kteří v Normandii pomohli pánu z Estre-
mavilly dobýt Glamorganshire. Větve vašeho rodu vlastni-
ly sídla po celé téhle oblasti – jejich jména se objevují na
velkých svitcích z dob krále Štěpána. Za vlády krále Jana
byl jeden d'Urberville tak bohatý, že mohl darovat panský
dům maltézským rytířům, za časů Edvarda II. byl váš pra-
děd Brian povolán do Westminsteru a zúčastnil se zasedání
velké rady. V období Olivera Cromwella jste malinko ztra-
tili vliv, ale nijak vážně, a Karel II. vás za věrnost jmenoval
rytíři Královského dubu. Ažta, byla mezi vámi celá pokole-
ní sirů Janů, a kdyby se rytířství dědilo stejně jako titul ba-
roneta – což tak dřív v podstatě bylo a rytířství přecházelo
z otce na syna –, byl byste dneska sir John.“

„No toto! Nepovídejte!“

„Zkrátka,“ uzavřel výklad farář a švihl bičíkem o stehno,
„v Anglii ten rod skorem nemá sobě rovného!“

„To se z toho zvencnu,“ pravil Durbeyfelde. „A já se při-
tom rok za rokem protloukal od čerta k ďáblu jak nejsprostší
nuzák ve farnosti... Jakkpak dlouho, pane faráři, se už o mně
todlecto ví?“

Nakolik mu je známo, vysvětloval duchovní, povědomí o dotyčném faktu se zcela vytratilo a vlastně o něm vůbec nikdo neví. Farářovy vlastní výzkumy začaly loni na jaře, když jednoho dne při pátrání po zákrutách rodu d'Urbervillů spatřil na Durbeyfieldově voze jméno Durbeyfield, to ho přimělo vyhledat si jeho otce a děda a nakonec měl na prostou jistotu. „Nejprv jsem byl rozhodnutý vás takovým zbytečným sdělením nezneklidňovat,“ řekl. „Ale občas jsou lidská hnutí silnější než rozum. Třeba o tom celou dobu něco tušíte, říkal jsem si.“

„Párkrát jsem, pravda, zaslechl, že před příchodem do Blackmooru naše rodina zažila lepší časy, ale šlo to hnedka druhým uchem ven; nejspíš – říkal jsem si – jsme prostě kdysi místo jednoho koně, jako máme tedkonc, měli dva. Taky doma přechovávám staříčkou stříbrnou lžící a staré ryté pečetidlo, ale propáníčka, co je jedna lžice a jedno pečetidlo? – No jenom si to vezte, že jsem s těmi urozenými d'Urbervilly byl celou dobu jedna krev. Poudalo se, že praděd měl tajnosti a nerad odpovídal, odkud je... A kdepak se nám, pane faráři, kouří z krbu teď? Čímž chci říct: kde my d'Urbervillové žijeme dneska?“

„Nikde. Venkovský rod vymřel.“

„Tak to je pech.“

„To ano. Ulhané rodové kroniky pro to užívají obrat ,vymřeli po meči', což znamená, že padli, vyhynuli.“

„A kde jsme pochovaní?“

„V Kingsbere-sub-Greenhill: v kryptě tam leží dlouhé řady hrobek opatřené sochami a mramorovými baldachýny z purbeckého vápence.“

„A kdeže máme rodová sídla a statky?“

„Žádná nejsou.“

„Opravdicky? Ani žádné polnosti?“

„Vůbec nic – i když, jak jsem říkal, jich kdysi byla hojnost, jelikož váš rod měl četné větve. V tomhle hrabství jste

měli jedno sídlo v Kingsbere, další v Shertonu, další v Mil-londu, další v Lullsteadu a další ve Wellbridgi.“

„A jestlipak se zase vzmužem?“

„Á – to já vám neřeknu!“

„Co bych měl kvůli tomu podniknout?“ otázal se po krát-ké odmlce Durbeyfield.

„Pranic, docela nic, akorát se kořit při vědomí toho, jak hluboko mocní padli. Je to jen kuriozita pro místního kro-nikáře a matrikáře, nic víc. Mezi chalupníky z hrabství je několik skoro stejně významných rodin. Uctivě se loučím.“

„Notak pane faráři, zajedte se mnou zpátky a vypijte si se mnou žejdlík piva, to přece uděláte, vidíte že jo? V hos-podě U Čiré kapky čepují moc dobré – i když ne tak dobré jako U Rolliverů.“

„Děkuju vám, Durbeyfelde, ale dneska večer ne. Jsem už utahaný.“ Tím farář rozhovor ukončil, popohnal koně a přemítal, zda bylo uvážlivé se o ten zvláštní objev podělit.

Když byl farář pryč, ušel Durbeyfield několik kroků v hlubokém zadumání, pak odložil košík a sedl si na trav-natý násep u silnice. Po pár minutách se v dálce zjevil jakýsi mladík a ubíral se stejným směrem, jakým předtím kráčel Durbeyfield. Když ho starší muž spatřil, zdvihl ruku, načež jinoch přidal do kroku a za chvíli byl u něj.

„Vem ten košík, chlapče! Něco za mě vyřídíš.“

Chasník, hubený jak tyčka, se zakabonil: „Kdopak vy jste, Johne Durbeyfelde, abyste mi říkal chlapče a nakazo-val mi, co a jak? Dobře víte, jak se jmenuju, stejně jako to vím já o vás!“

„Jenom jestli, jenom jestli! To je právě ten ořech! Ale teď-konc mě poslechni a vyříd', co ti přikážu... Nu, Frede, klidně ti tu tajnost prozradím: patřím k urozenému rodu. Dozvě-děl jsem se to zrovna dneska odpůldne.“ Při tom prohlášení se Durbeyfield překlopil ze sedu na záda a rozkošnický se roztáhl do trávy mezi pomněnkami.

Mladík stál před Durbeyfieldem a přeměřoval si ho od hlavy k patě.

„Sir John d'Urberville, jméno mé,“ pokračoval ležící, „kdyby teda rytíři byli baroneti – což jsou. V dějepřavě je to o mně všechno zapsané. Znáš, chlapče, místo jménem Kingsbere-sub-Greenhill?“

„To ba, znám. Byl jsem v Greenhillu na jarmarku.“

„Nu tak v tomhle městě pod kostelem leží –“

„Není to město, aspoň teda tehdá o jarmarku nebylo. Byl to takový zakrslý zapadákov –“

„Město nebo vesnice, to pusť z hlavy, chlapče – na tom tady nesejde. Pod kostelem tamější farnosti leží moji předci – a jsou jich stovky – v brnění a s drahokamy – ve velkých olověných rakvích, co váží spoustu centů. V celém jižním Wessexu není člověka, který by měl ve svém rodě vznešenější a ušlechtilejší kostry než já.“

„Opravdicky? No toto!“

„Tak se chop toho koše a alou do Marlottu, a až najdeš hospodu U Čiré kapky, řekni jim, ať mi sem hnedle pošlou koně a vůz, aby mě odvezl domů, jo a do vozu ať uloží v lahvičce osminku rumu a připíšou mi ji na účet. Až tohleto provedeš, jdi s tím košem ke mně domů a mojí ženě řekni, ať nechá prádlo prádlem, že to dodělá někdo jiný, a ať počká, až přijedu domů, že pro ni mám novinu.“

Jelikož na to mladík koukal pochybovačně, chmátl Durbeyfield do kapsy a z hrstky mincí, které měl právě výjimečně u sebe, vytáhl šilink. „Tuhle máš za námahu, synku.“

Mladíkovo posouzení situace se tím zcela změnilo. „Pěkně vám děkuju, sire Johne. A můžu ještě něčím posloužit, sire Johne?“

„Řekni jim doma, že k večeři chci – mno – jehněčí pajšl, když ho zvládnou opatřit, a jestli ne, tak prejt, a když neseženou ani to, postačí drůbky.“

„Provedu, sire Johne.“

Jinoch zvedl koš a chystal se vykročit, když vtom se od vesnice ozvala dechová hudba. „Copak to má být?“ žasl Durbeyfield. „Snad ne kvůli mně?“

„To je průvod ženských, sire Johne. Vždyť je ve spolku i vaše dcera.“

„Jářku! Docela jsem to kvůli důležitějším věcem pustil z hlavy. Nu tak pospěš do Marlottu a zařid' ten vůz. Třeba se projedu a na průvod se podívám.“

Mladík se dal na cestu, Durbeyfield v záři večerního slunce dál ležel v trávě mezi pomněnkami. Po pěšině drahnou chvíli neprošla živá duše a jediným lidským zvukem, který bylo v okruhu modrých vrchů slyšet, byly tlumené tóny dechových nástrojů.

2

Vesnice Marlott leží vprostřed severovýchodních zvlnění už zmíněného překrásného Blakemoorského či Blackmoorského údolí. Přestože se nachází jen hodinku cesty z Londýna, je to odlehlý a osamělý kraj, z valné části neprošlapatelný turisty ani krajinkáři.

Nejlépe – snad s výjimkou letních such – se s tím údolím seznámíte z vršků kopců, jež ho obklopují. Kdo do jeho zákoutí vpadne ve špatném počasí bez průvodce, snadno skončí roztrpčen úzkými, klikatými a bahnitými stezkami.

Tento úrodný a chráněný zemský dílec, v němž louky nikdy nehnědnou a prameny nevysychají, je z jižní strany ohraničen strmým křídovým hřebenem, jenž spojuje výstupky Hambledon Hill, Bulbarrow, Nettlecombe-Tout, Dogbury, High-Stoy a Bubb-Down. Poutník, který se od pobřeží vláčí desítky mil na sever skrz vápenité nížiny a obilná pole, a pak náhle dospěje na hranu těchto srázů, překvapeně a potěšeně zří, jak se pod ním jako na mapě stře krajina naprosto odlišná ode všech, kterými prošel. Za zády se mu táhne vrchovina, slunce září na pole tak veliká, že z nich kraj získává otevřený ráz, pěšiny jsou bílé, živé ploty nízké a propletené, ovzduší průsvitné. Jako by byl tady v údolí svět vystavěn v menším a jemnějším měřítku; místo lánů tu jsou vidět pouhá políčka, tak malá, že se řádky živých plotů mezi nimi z téhle výšky jeví jako spleť tmavozelených vláken,

převozených přes bledší zeleň trávy. Ovzduší je v údolí malátné a zabarvené azurem tak, že ten odstín (jak by řekli výtvarníci) přejímá i druhý plán, zatímco obzor je sytý ultramarínový. Orná půda tu je nečetná a ohraničená; až na vzácné výjimky se tu naskýtá výhled na širokou a hustou masu trávy a stromů, jež halí menší pahorky a údolí mezi většími kopci. Tak vyhlíží Blackmoorské údolí.

Oblast je to zajímavá nejenom topograficky, ale i historicky. Dříve bylo údolí známé jako Háj bílého jelena – to podle zvláštní legendy z dob vlády Jindřicha III.; jistý Thomas de la Lynd údajně zabil krásného bílého jelena, kterého už předtím uhnal král a daroval mu život, a dostal za to uloženou vysokou pokutu. V oněch dobách a až poměrně nedávna to byl kraj hustě zalesněný. Stopy dřívějšího stavu lze dodnes spatřit ve starém dubovém mlázi, v nepravidelných pruzích lesů, jež přežívají na jeho svazích, a ve stromech s dutými kmeny, jež stíní mnohé pastviny.

Ač lesy zmizely, zachovaly se staré zvyky, jež zakořenily v jejich přítomí. Mnohdy ovšem přetrvávají jen ve změněné či zastřené formě. Například májový tanec se toho odpoledne, které popisujeme, dal rozeznat v přestrojení za spolkové veselí či – jak se tady říkalo – „spolkový průvod“.

U mladších obyvatel Marlottu ta událost vzbuzovala zájem, byť už účastníci obřadu nechápali její pravý důvod. Zvláštnost akce nespočívala v zachování zvyku, že se při každém výročí chodí v průvodu a tančí, nýbrž v tom, že se ho účastní pouze ženy. V mužských spolcích byly sice podobné oslavy na ústupu, ale méně vzácné. Buď přirozený ostych něžnějšího pohlaví, nebo posměch ze strany mužských příbuzných zbavil zbývající ženské spolky (nakolik se udržely) této jejich vrcholné slávy. Místní Cereřinu slavnost udržoval výhradně spolek v Marlottu. Chodil v průvodu stovky let, ne-li jako dobročinný spolek, tedy jako jakési votivní sesterstvo, a chodil dodnes.

Všechny dívky v průvodu na sobě měly bílé šaty; to byl rozverný pozůstatek starosvětských dnů, kdy byla doba máje synonymem veselí, dnů předcházejících době, kdy návyk dlouhodobé předvídavosti srazil city do monotónního průměru. Nejprve se předvedly při slavnostním pochodu ve dvojicích kolem farnosti. Když slunko nasvítlo jejich postavy na pozadí keřů v živých plotech a břechtanem porostlých domovních fasád, skutečnost se mírně střetala s ideálem, neboť i když byl celý průvod ošacený bíle, každé dvě bílé se lišily: některé měly blízko k čiré bělobě, jiné v sobě obsahovaly modravou bělost a další, na starších účastnicích (jejichž šaty možná ležely mnoho let složené), se klonily k mrtvolnému odstínu a střihu z časů krále Jiřího.

Kromě toho, že byly všechny ošacené v bílém, nesla každá žena i dívka v pravici oloupaný vrbový prut a v levici svazeček bílých květů. Loupání prutu a sbírání kytice se provádělo s mimořádnou péčí.

Průvod zahrnoval několik žen středního věku, ba i postarších, jejichž tuhé stříbřité vlasy a vráscité obličejce, bičované časem a námahami, vyhlížely v takto bodrém rámci takřka groteskně a nepochybně žalostně. Popravdě by se toho možná o každé té ustarané a zkušené, jíž se vršila léta, dalo – když by řekla: „Čas mne ničím netěší“ – zjistit a povědět víc než o jejich mladistvých družkách. Zde však starší pomineme ve prospěch těch, pod jejichž živůtky tepalo horké mládí.

Dívky vskutku tvořily většinu společenství a v jejich bujných vlasech se na slunci odrážely nejružnější odstíny zlaté, černé i hnědé. Jedny měly krásné oči, jiné krásný nos, další krásná ústa a postavu, málokterá to vše dohromady – možná žádná. Bylo znát, jak je pro ně, když jsou takto krutě vystavené veřejnému pohledu, těžké zvolit žádoucí tvar úst, vyrovnat hlavy a zbavit se projevů nervozity. Dokazovalo to, že jde o opravdové venkovanky, nenavyklé na množství upřených očí.

S tím, jak je zvenčí zahřívalo slunce, si mohla každá hřát duši ve vlastním malém sluníčku: snu, citu, zálibě nebo alespoň vzdálené a odtažitě naději, jež třeba i chřadne hlady, avšak přežívá, jak tomu u nadějí bývá. Všechny proto byly veselé a mnohdy i bujné.

Dokráčely zrovna k hostinci U Čiré kapky, zatačely ze silnice a chystaly se projít brankou na luka, když vtom kterási řekla:

„Tess Durbeyfieldová, propánajána! Vždyť támhle se tvůj tatík veze domů v kočáře!“

Po tom zvolání jedna dívka ze skupiny stočila hlavu. Byla půvabná: možná ne půvabnější než jiné, avšak pohyblivá ústa, červená jak pivoňky, a široké nevinné oči dodávaly barvě a tvaru na výmluvnosti. Ve vlasech měla uvázanou červenou stužku a z celého bílého spolku se tak výraznou ozdobou pyšnila jako jediná. Když se rozhlédla, spatřila Durbeyfielda ujíždět po silnici v lehkém kočáru; kočár patřil hostinci U Čiré kapky a kočírovalo ho statné děvče s hojnými kadeřemi a vyhrnutými rukávy, veselá služebnice toho podniku, která v roli děvčete pro všechno občas sloužila i jako štolba a podkoní. Durbeyfield seděl opřený, oči slastně zavřené, máchal rukou nad hlavou a táhle si propěvoval: „Róóóodovou hróóóbku v Kíííingsbere my máááámééé – a přéééedky rytíííře tam v kóóóovu pochovááánééé!“

Členky spolku se zachichotaly – vyjma dívky jménem Tess, v níž pozvolna stoupala horkost při vědomí, že ze sebe její otec v očích lidí dělá blázna. „Je akorát unavený“, prohodila rychle, „a nechal se svézt domů, protože náš kůň dneska odpočívá.“

„Nebud' padlá na hlavu, Tess,“ smály se jí družky. „Veze si opici z trhu. Chachá!“

„Poslyšte, jestli se mu budete posmívat, tak už s vámi nejdu ani krok!“ vzkřikla Tess a ruměncem se jí z tváří rozlil přes obličej a šíjí. V okamžení jí zvlhly oči a sklopila hla-

vu. Ostatní dívky viděly, že to Tess vskutku trápí, zmlkly a znovu zavládl pořádek. Hrdost jí nedovolovala podruhé se ohlédnout a zjistit, co tím otec sleduje, a tak se s celým průvodem ubírala k ohrazenému prostranství, kde se mělo na trávě tančit. Než došly na místo, uklidnila se, poklepávala do sousedky proutkem a mluvila jakoby nic.

Tess Durbeyfieldová byla v tomto životním období nádobou citů nezabarvených zkušeností. Přestože docházela do místní školy, mluvila s přídechem nářečí, jehož charakteristickým krajovým rysem bylo chrčivé *r*, pronášené tak zněle, jak to jen v lidské řeči lze. Našpulená sytě rudá ústa, z nichž tato slabika vycházela, ještě nezískala pevný tvar, a kdykoli se rty na konci slova setkaly, byl horní ret uprostřed povystrčený spodním.

Její zevnějškem ještě prosvítaly fáze dětství. Přese všechno vychloubavě krásné ženství, jež v průvodu ukazovala, se na jejích líčkách dala chvílemi zahlédnout doba, kdy jí bylo dvanáct, a v jiskře jejích zraků čas, kdy jí bylo devět; dokonce i pětiletá Tess občas přelétla přes křivky jejích úst.

Málokdo to ale věděl a skoro nikdo o tom neuvažoval. Jen velmi vzácně se na ni nějaký kolemjdoucí – většinou přesporní či host – zahleděl, když ho na okamžik uhranula její svěžest, a napadlo ho, zda ji ještě někdy uvidí. Takřka pro všechny to ale bylo jen hezké vesnické děvče a nic víc.

O Durbeyfieldovi a jeho triumfálním voze s dívčím štolbou už žádná další zpráva nedolehla, a jelikož spolek dospěl na stanovené místo, započal tanec. Na místě nebyl jediný muž a dívky napřed tancovaly mezi sebou, ale když nadešla hodina, kdy se končí s prací, shromáždili se poblíž muži z vesnice i další chodci a zahaleči a vypadalo to, že si hodlají najít tanečnici.

Mezi diváky byli také tři mladíci z lepších vrstev. Na zádech měli batůžky, v rukách mohutné hole a ze vzájemné

podoby a odstupňovanosti věku se dalo uhádnout, že to jsou bratři. Na nejstarším se skvěla bílá vázanka, vysoká vestička a klobouk s tenkou krempou, jaké nosí kandidáti bohosloví, druhý na sobě měl obvyklý studentský oděv a vnější vzhled nejmladšího z trojice by k jeho vystižení rozhodně nepostačoval; jeho oči a zevnějšek v sobě měly nešablonovitý, nezařazený výraz, který naznačoval, že ještě nenašel profesní dráhu. Dalo se o něm říct jedině tolik, že je přelétavým a zkusmým studentem ledasčeho a všeličeho.

Na nahodilý dotaz bratří odpověděli, že tráví svatodušní svátky pěší túrou přes Blackmoorské údolí, při níž postupují od Shastonu na severovýchodě směrem k jihozápadu.

Opřeli se o branku u silnice a vyptávali se, co ten tanec a dívky v bílém znamenají. Oba starší bratři se očividně hodlali zdržet jen chvíli, ale toho třetího podle všeho podívaná na houf dívek tančících bez mužských protějšků pobavila a nechvátal pryč. Shodil batoh, i s holí ho opřel o živý plot a pootevřel branku.

„K čemu se chystáš, Angeli?“ zeptal se nejstarší.

„Mám chuť si s nimi skočit. Pojďme všichni – jen na minutku! Vždyť nás to nezdrží.“

„Taková hloupost!“ ohradil se první. „Tančit před lidmi s chumlem venkovských holek – co kdyby nás někdo viděl! Pojďme dál, jinak se setmí dřív, než dorazíme do Stourcastlu, a nikde blíž přespat nemůžeme. Navíc musíme před usnutím stihnout projít další kapitolu ve *Vyvrácení agnosticismu*, když už s sebou tu knihu táhnu.“

„No tak dobrá, Felixi, jděte s Cuthbertem dál, já vás za pět minut dohoním. Slibuji.“

Oba starší vzali bratrovi batoh, aby je mohl dohnat snáz, a zdráhavě šli dál. Nejmladší vkročil na louku.

„Tohle je politováníhodné,“ pronesl dvorně ke dvěma třema nejbliž stojícím dívkám, když v tanci nastala pauza. „Kdepak máte tanečnický, milé slečny?“

„Ještě pracují,“ odpověděla ta nejsmělejší. „Za chvíli tu budou. Zatancujete si do té doby s námi vy, pane?“

„Ale samozřejmě! Jenže co je jeden tanečník mezi tolika?“

„Pořád lepší než nic! Koukat jedna na druhou a podupávat jenom spolu, když vás nikdo nepopadne a nezmáčkne, to je trudná zábava. Jen si pěkně vyberte!“

„Pššt – nebuď tak troufalá!“ napomenula ji ostýchavější družka.

Mladík si je po té výzvě prohlédl a snažil se v nich vybrat, ale protože pro něho celá skupina byla nová, nebyl schopen pořádně rozlišovat. Vybral si takřka první dívku, jež se právě naskytl, což nebyla – vzdor svému očekávání – ta, která s ním hovořila, a nebyla to ani Tess Durbeyfieldová. Rodokmen, kostry předků, úctyhodná historie, rysy rodu d'Urbervillů ještě Tess nepomáhaly v životní bitvě ani do té míry, že by k ní v kruhu prachobyčejných venkovek přitáhly tanečníka. Tak to dopadá, když se k normanské krvi nepřidruží viktoriánská ziskuchtivost.

Jméno dívky, která ji zastínila, se nedochovalo, nicméně všechny ostatní jí záviděly, že je toho večera první, kdo se těší přepychu mužského protějšku. Síla příkladu však byla taková, že mladíci ze vsi, kteří se před vetřelcovým nástupem nijak nehnali projít brankou, nyní rychle nastoupili a záhy už dvojicemi kvasilo venkovské mládí, až nakonec ani ta nejnepohlednější členka spolku nemusela ve dvojici tančit místo muže.

Kostelní hodiny odbily celou, když vtom student prohlásil, že musí jít, vždyť úplně pustil z hlavy, kde je a co dělá – musí bratry dohnat. Když vyšel z kola, padly mu zraky na Tess Durbeyfieldovou a z jejích širokých očí popravdě řečeno vyzařovala slabá výčitka, že si nevybral ji. I jemu bylo v tu chvíli líto, že si jí, jak stála vzadu, nevšiml – a s touto myšlenkou z pastviny odešel.

Jelikož měl velké zpoždění, rozeběhl se po pěšině na západ. Za chvíli měl kotlinu za sebou a stoupal po dalším úbočí. Bratry sice ještě nedohnal, nicméně zastavil se, aby popadl dech, a přitom se ohlédl. Pořád ještě bylo vidět bílé dívčí postavy na zeleném prostranství, kolotající právě tak, jako se točily, když byl mezi nimi. Vypadalo to, že už na něho docela zapomněly.

Tedy všechny – snad vyjma jediné. Její bílá silueta stála u živého plotu sama a stranou. Podle jejího postoje poznal, že je to to hezké děvče, se kterým netancoval. Byť to byla maličkost, instinktivně cítil, že ji jeho nevšímavost zranila. Kéž by býval požádal ji, kéž se byl zeptal, jak se jmenuje. Je tak cudná a má tak nápadnou tvář, vypadá v tenkých bílých šatech tak hebcce... Bylo mu jasné, že udělal hloupost.

Jenže už se s tím nedalo nic dělat. Otočil se, přidal do kroku a tu věc zahnal z hlavy.

Tess Durbeyfieldová však tu příhodu nevymazala z paměti tak snadno. Ještě dlouho poté neměla chuť tančit, přestože by našla spoustu tanečníků – jenže ti nemluvili tak krásně jako ten mladík. Až když se postava neznámého, mizící ve svahu, rozplynula ve slunečních paprscích, setřásla ze sebe Tess dočasný smutek a odpověděla zájemci o tanec kladně.

Zůstala s družkami až do soumraku a účastnila se tance s vervou. Jelikož však její srdce bylo ještě nedotčené, užívala si rytmu bez postranního úmyslu a při pohledu na „něžná muka, trpkou libost, libý bol a rozkošnou tíseň“ těch dívek, jež byly při námluvách dobyty, netušila, čeho by v té oblasti byla sama schopna. Boje a spory mladíků o to, aby s nimi šla do kola, pro ni byly pouhou zábavou, a pokud se hádky vyhrotily, kárala je za to.

Snad by zůstala i déle, avšak vzpomněla si, jak podivně otec vyhlížel a jak si počíнал, a vyvolalo to v ní tíseň. Zahlubaná do úvah, co se to s ním jen mohlo stát, odtrhla se od tanečníků a stočila kroky k té straně vsi, kde stála rodná chalupa.

Ještě když ji od domu dělilo mnoho kroků, uslyšela další rytmické zvuky, odlišné od těch, od nichž odcházela. Zнала je převelice dobře. Zevnitř domu se ozýval pravidelný dusot, způsobovaný prudkým houpáním kolíbký na

kamenné podlaze, a rytmus toho pohybu doprovázel ženský hlas energickým zpěvem oblíbeného popěvku „Strakatá kravka“:

Já viděl ji líi-hat v zée-leném háá-jku,
má milá, pocem a uvidíš kde!

Kolébání i zpěv na chvíli ustaly a popěvek vystřídalo pištivé zvolání:

„Pámbu požehnej ty tvé briliantové očíčka! A ty tvé bělounké tvářinky! A višňovou pusinku! A nožičky jak andílek! A celičké to tělíčko!“

Po tomto chvalozpěvu se znovu rozeběhlo kolébání a „Strakatá kravka“ pokračovala. Taková byla situace, když Tess otevřela dveře, zastavila se na prahu a prohlédla si výjev v místnosti.

I přes tóny písně působila jizba na dívku nevýslovně pustě. Od sváteční radosti na louce – od bílých šatů, voniček, vrbových proutků, víření na trávě a záblesku něžného citu k neznámému mladíkovi – do zažloutlého stesku tohoto výjevu s jedinou svící to byl ohromný skok! A kromě ostrosti rozdílů na ni také dopadla mrazivá výčitka svědomí, že místo aby se vrátila dřív a pomohla matce s domácími starostmi, užívala si venku.

Matka stála – stejně jako když od ní Tess odcházela – vprostřed skupiny dětí, skloněná nad neckami s pondělním prádlem, které jako vždycky trvalo až do konce týdne. Z těchto necek – pocítila Tess s děsivou výčitkou – byly včera vytaženy ty bílé šaty, které matka vlastněma rukama vyždímala, vyvěsila a vyžehlila; teď je Tess má na sobě a lem sukně nedbale zašpinila o vlhkou trávu.

Paní Durbeyfieldová stála u necek – jak měla ve zvyku – na jedné noze, zatímco pomocí druhé kývala kolíbkou se svým nejmenším. Kolébadla sloužila na téhle kamenné

dlažbě pod vahou tolika dětí už tolik let, že byla skoro zploštělá, a každé jejich zhoupnutí proto doprovázelo prudké trhnutí, které s dítětem mrštilo jak s tkalcovským člunkem, zatímco paní Durbeyfieldová, rozkurážena písni, šlapala na oblouk vši silou, která jí po celodenním kolotání v mýdlových bublinách zbývala.

Klep klop, klep klop, klepala kolébka, plamen svíce se protahoval a začal hopsat, matroně z loktů odkapávala voda, a zatímco píseň cválala ke konci, paní Durbeyfieldová pozorovala svou dceru. I pod břemenem mladé rodiny Joan Durbeyfieldová zůstávala vášnivou milovnicí písniček. Kdykoli do Blackmoorského údolí odněkud doplul nový popěvek, Tessina matka do týdne odposlechla jeho nápěv.

Z ženského obličejě stále matně vyzařovalo cosi ze svěžesti a dokonce i krásy jejího mládí. Zdálo se tak pravděpodobné, že nakolik se Tess mohla pyšnit osobním půvabem, podělila ho po matce, a byl proto nerytířský a nehistorický.

„Budu houpat místo tebe, máti,“ láskyplně pronesla dcera. „Nebo se mám převléct a pomoci ti se ždímáním? Myslela jsem, že už je to hotové.“

Matka dceři nijak nevyčítala, že jí na tak dlouhou dobu zcela přenechala všechnu práci v domácnosti, a obecně vzato ji za to kárala málokdy. Absenci Tessiny pomoci pocítovala jen mírně a její instinktivní plán, jak si v námaze ulevit, spočíval v tom, že je odkládala. Dnes ale byla v ještě rozvernější náladě než obvykle. Matčin pohled v sobě měl snivost, zahloubanost, vzletnost, kterým dívka nerozuměla.

„To su ráda, že už jseš tady,“ řekla matka, když zapěla poslední tón. „Chcu zajít pro otce, ale hlavně ti chcu říct, co se stalo. Až se to dovíš, budeš skákat radostí, panenko!“ (Paní Durbeyfieldová běžně mluvila nářečím, a její dcera, která v obecní škole pod dohledem učitelky s diplomem z Londýna odchodila šest tříd, mluvila dvěma jazyky: doma

víceméně nářečím, venku a s významnými osobami normální angličtinou.)

„Za tu dobu, co jsem byla pryč?“ zeptala se Tess.

„Ba!“

„Souvisí to nějak s tím, že ze sebe tata odpoledne dělal v kočáře takového chachara? Proč se tak choval? Nejradš bych se byla do země propadla!“

„To všechno patřilo k tomu poprasku! Vyplavalo najevo, že sme nejurozenější v celém hrabství – že saháme dávno před Olivera Grumblea – až do dob pohanských Turků – s památníkama a sklepeníma a erbama a znakama a pámbuví čím vším. Za dob svatého Karla nás jmenovali rytířema Královského dubu a po právu jsme d’Urbervillové... Eslipak se ti nedmou prsa? To proto tata přijel v bryčce, ne že by byl nalitý, jak si lidi mysleli.“

„Tak to su ráda... A bude nám to k něčemu, mamó?“

„No ba! Prý z toho můžou vzejít velikánské věci. Jak se to rozkřikne, určitě sem v kočárech přikvačí kopy lidu urozeného jako my. Tata se to dověděl cestou domů ze Shastonu a vykládal mi celý rodokmen té záležitosti.“

„Kde je tata teď?“ zeptala se zničehonic Tess.

Matka odpověděla nepodstatným sdělením. „Stavil se dneska v Shastonu u doktora. Prý to nejsou souchotiny, prý že je to sádelnatost kolem srdce. Takhle,“ utvořila Joan Durbeyfieldová během řeči mokrým palcem a ukazovákem písmeno C a prstem druhé ruky na ně ukázala. „V tuhle chvíli,“ poudal tatovi, „máte srdce ohrazené tady všude kolem a tady všude kolem; tadydle je volno,“ povídá. „A jak se to jednou setká, takhle“ – paní Durbeyfieldová stiskla prsty do O –, „je po vás veta, pane Durbeyfelde,“ povídá. „Může to zabrat deset let, anebo se to může stát za deset měsíců nebo dní.“

Tess se zatvářila vyděšeně. Možná otce i přes náhlou velkolepost tak brzy obestře věčný oblak! „Ale kde tata je?“ zeptala se znovu.

Matka se zatvářila odmítavě. „Hlavně se nevztekej! Jak ho povzneslo to sdělení od faráře, byl z toho chudák tak rozrušený, že si před půlhodinkou zašel k Rolliverovým. Musí se posilnit na tu zítřejší cestu s nákladem včelínů – ty musí doručit rodina nerodina. A je to tak daleko, že bude muset vyrazit chvíli po půlnoci.“

„Prý posilnit!“ vyrazila ze sebe Tess a do očí se jí vhrnuly slzy. „Panebože! Posilnit se v hospodě! A vy mu to schvalujete, mammo!“

Její pokárání a rozhořčení jako by zaplnily místnost tak, že nábytek, svíce i hrající si děti najednou zračily ustrašenost a matčin obličej také.

„Ne,“ opáčila matka dotčeně, „já mu to neschvaluju. Čekala jsem, až přijdeš, abys pohlídala dům, než ho přivedu.“

„Půjdu já.“

„Kdepak, Tess. To by k ničemu nebylo.“

Tess se nehádala. Věděla, co matka tou námitkou míní. Kabátek a klobouk paní Durbeyfieldové umazaně visely na židli vedle ní, připravené na zamýšlenou vycházku, jejíž příčiny matróna litovala víc než její nezbytnosti.

„A odnes *Věštnou knihu* do kůlny,“ dodala Joan, chvatně si utřela ruce a oblékla se.

Věštná kniha byl starý tlustý svazek, položený na stole u jejího lokte a nošením ohmataný tam, že se okraje stránek dotýkaly kraje sazby. Tess knihu vzala a matka vyrazila.

Tenhle odchyt neschopného manžela v hospodě patřil v bahnisku výchovy dětí mezi těch několik málo potěšení, které paní Durbeyfieldové zbývaly. Když muže zastihla U Rolliverů, poseděla si tam hodinku dvě po jeho boku a zapudila na tu dobu z hlavy všechno pomýšlení na děti a starost o ně – byla šťastná. Život se nakrátko obestřel jakousi svatozáří, západním třpytem. Trampoty a ostatní přízemnosti ztratily materiální tíži, rozptýlily se v pouhé představy, jež si lze povzneseně prohlížet, a přestaly doléhat

s konkrétností, jež rozdírání tělo i duši. Když děti nebyly na dohled, zdály se být oproti všednímu dni čímsi žádoucím a veselým; přízemní příhody tu získávaly příděch humoru a štěstí. Případala si malinko tak, jako když seděla na témže místě vedle manžela za svobodna, během námluv, kdy zavírala oči před vadami jeho charakteru a vnímala ho pouze v jeho ideální podobě, jako frajíra.

Poté co Tess zůstala s mladšími dětmi sama, nejprve zašla s jasnovidnou knihou ke kůlně a zastrčila ji pod došek. Podivný fetišistický strach, který v matce ta umouněná kniha budila, velel neponechat ji přes noc v domě, kam si ale svazek brala, kdykoli do něho nahlížela. Mezi matkou s její rychle se rozpadající veteší pověr, babských moudrostí, nářečí a ústně předávaných balad, a dcerou s její výukou ze státní školy a standardizovanými zkouškami podle donekonečna revidovaného kodexu zela rozumová propast dvou staletí. Kdykoli byly spolu, ocitala se vedle sebe jakubovská a viktoriánská éra.

Při návratu přes zahradu Tess dumala, co asi matka zrovna dnes chtěla v té knize zjistit. Uhádla, že s tím nějak souvisel ten objev o předcích, ale nenapadlo ji, že se otázka týkala pouze jí. Pustila věc z hlavy a začala kropit prádlo, které přes den vyschlo; doprovázel ji přitom devítiletý bratr Abraham a dvouapůlletá sestra Eliza-Louisa, které se říkalo Liza-Lu; nejmenší děti už šly spát. Od věkem následujícího sourozence Tess dělily čtyři roky – dvě děti, které se narodily v mezidobí, umřely krátce po porodu –, a když proto byla s malými sama, zastupovala matku. Po Abrahamovi byly v řadě dívky Hope a Modesty, pak tříletý chlapeček a roční miminko.

Všechny ty mladé duše byly pasažéry na lodi Durbeyfield; výhradně na úsudku obou dospělých Durbeyfieldových závisela všechna jejich potěšení, jejich potřeby, zdraví i samotná existence. Pokud se hlavy domu Durbeyfieldo-

vých rozhodly vplout doprostřed obtíží, pohrom, hladu, nemoci, ponížení a smrti, půltuctu malých vězňů pod lodními poklapy bylo nuceno plavat s nimi jako šest bezmocných tvorečků, kterých se nikdy nikdo nezeptal, zda vůbec chtějí žít, natožpak zda chtějí žít za tak tvrdých podmínek, jaké s sebou pobyt v bezradné domácnosti Durbeyfieldů nesl. Některé lidi by zajímalo, odkud ten básník, jehož filosofii se dnes přisuzuje hloubka a věrohodnost úměrná jadrnosti a ryzosti jeho zpěvu, bere právo mluvit o „svatém plánu Přírody“.

Připozdilo se a rodiče se nevraceli. Tess vykukovala ze dveří a v duchu procházela Marlottem. Vesnice zavírala víčka. Lidé všude zhášeli svíčky a lampy; v duchu si představovala napřaženou paži a zhášejícího člověka.

Dovolit matce vyzvednout otce znamenalo prostě to, že je potřeba vyzvednout o jednoho víc. Tess si začala zřetelně uvědomovat, že pokud člověk s nalomeným zdravím hodlá před první hodinou ranní vyrazit na cestu, neměl by ponocovat v hospodě a slavit svůj staroslavný původ. „Abrahame,“ řekla bratříčkovi, „vezmi si čepici – vid, že se nebojíš? – a zajdi se k Rolliverovým podívat, co je s rodiči.“

Chlapec hbitě vyskočil, otevřel dveře a spolkla ho noc. Uběhla další půlhodina a nevrátil se muž, žena ani dítě. Podle všeho byl Abraham spolu s rodiči přiváben a lapen hospodskou léčkou. „Budu se tam muset vydat sama,“ řekla si.

Liza-Lu šla spát, Tess dům zamkla a vydala se tmavou křivolakou uličkou, nestavěnou pro rychlou chůzi, uličkou vytyčenou v době, kdy ještě pídě země neměly cenu a ke členění dne stačila jedna hodinová ručička.

Osamělá nálevna U Rolliverů na konci dlouhé a křivolaké vesnice měla pouze licenci k venkovnímu provozu, což znamenalo, že se uvnitř ze zákona nesmělo pít a prostor přichystaný pro zákazníky byl přísně omezen na desku asi šest palců širokou a sáh dlouhou, dráty přichycenou k tyčkám v plotě tak, že tvořila římsu. Na tuto desku si žízňiví přespolní stavěli sklenky, zatímco při pití stáli na ulici, splašky vylévali do prachu, kde vznikala skvrna ve tvaru Polynésie, a v duchu si říkali, kéž by tak mohli v klidu posedět uvnitř.

Takto přespolní. Jenže stejnou touhu pociťovali i místní zákazníci, a kde je vůle, tam se najde řešení.

Ve velké ložnici v patře, jejíž okno bylo neprostupně zacloněno velkým vlněným šálem, kterého se žena hostinského nedávno zbavila, byl toho večera shromážděn skoro tucet osob hledajících blaženství, sami starousedlíci z bližší strany Marlottu a pravidelní návštěvníci podniku. Pro místní z tohoto konce vsi byla plně licencovaná krčma U Čiré kapky vzhledem ke své odlehlosti prakticky nedostupná, nicméně ke stvrzení názoru, že je lepší pít U Rolliverů v koutě uvnitř domu než s druhým hostinským v prostorném stavení, přispíval i mnohem závažnější faktor, a to kvalita pití.

V místnosti se nacházela uzounká postel se čtyřmi sloupky, jež skýtala posezení několika jedincům seskupeným po-

děl tří hran; dva další muži se vyhoupli na prádelník, další dosedl na dubovou truhlu, dva na stojan s umyvadlem a poslední na noční stolek, takže všichni měli jakž takž pohodlí. Niterná spokojenost, které už tou dobou dosáhli, byla taková, že se jejich duše rozepjaly skrze pokožku a hřejivě jizbu prozářily atmosférou jejich osobností. Ložnice s nábytkem se v průběhu toho stávala stále důstojnější a přepychovější, šál visící v okně byl obdařen hustotou tapisérie, mosazné rukojeti prádelníku připomínaly zlatá klepadla a vyřezávané sloupky od postele vypadaly spřízněné se skvostnými pilíři Šalomounova chrámu.

Když sem paní Durbeyfieldová po rozloučení s Tess svižným krokem došla, otevřela hlavní dveře, prošla pokojem v přízemí, jenž byl zahalen šerem, a uvolnila si dveře na schodiště jako člověk, jehož prsty se v úskalích zástrček dobře vyznají. Výstup po křivém schodišti však představoval pozvolnější proces, a když se Joanin obličej vynořil ve svitu nad posledním schodem, setkal se s pohledem celé shromážděné společnosti.

„... jen pár blízkých přátel, který jsem pozvala na vlastní konto na oslavu průvodu,“ zvolala při zvuku kročejů paní domáci stejně automaticky, jako když děcko odříkává katechismus, a vykukovala přitom na schody. „Jejda, to jste vy, paní Durbeyfieldová – propáníčka, to jste mě ale vyděsila! A já myslela, jestli to není nějaký kontrolérský dědek.“

Když zbytek konkláve přivítal paní Durbeyfieldovou pohledy a pokývnutím, otočila se k místu, kde byl usazený její muž. Nevnímal okolí a sám pro sebe si tlumeně pobrukoval: „Můžu se klidně měřit – s tímhleťím i támhleťím! Mám velikánskou rodinnou hrobku v Kingsbere-sub-Greenhill a výtečnější kostry než všichni v celém Wessexu!“

„Musím ti něco povědět, co mě v souvislosti s tím napadlo – mám skvělý plán!“ pošeptala mu zvesela manželka.

„Notak, Johne, copak mě nevidíš?“ Dloubla do něho, ale on koukal skrz ni jak přes okno a pokračoval v povídání.

„Pš! Nezpívejte tak nahlas, dobrý muži,“ řekla mu paní domácí. „Co kdyby šel náhodou zrovna kolem nějaký kontrolér a sebral mi licanc.“

„On už vám určitě řekl, co nás potkalo, vidíte?“ zeptala se paní Durbeyfieldová.

„Baže – po svém ano. Vy myslíte, že v tom vězí nějaké peníze?“

„To je právě tajné,“ moudře pronesla Joan Durbeyfieldová. „Nicméně mít kočár v přízni se vždycky hodí, i když v něm třeba člověk sám nejede.“ Ztišila hlas a obrátila se k manželovi: „Od té doby, cos tu zprávu přinesl, se mi honí hlavou, že u Trantridge na okraji Obory bydlí jedna moc bohatá dáma jménem d’Urberville.“

„Co- co- cože?“ dožadoval se sir John.

Zopakovala mu sdělení. „Určitě je s náma příbuzná,“ řekla, „a já mám v pácu poslat Tess, aby se k ní hlásila.“

„Jak to teď říkáš, taky se mi vybavuje, že tam dáma toho jména je,“ přisvědčil Durbeyfield. „Tohle velebníčka Tringhama nenapadlo... Ale v porovnání s náma je to nicka, určitě jen z vedlejší větve, z časů mnohem pozdějších než za krále Normana.“

Během této diskuse o problému si jeden ani druhý nevšiml, že do místnosti vklouzl malý Abraham a čeká na vhodnou příležitost, aby je poprosil, ať už jdou domů.

„Je zazobaná. A určitě by si mladého děvčete všimla,“ pokračovala paní Durbeyfieldová. „Bylo by to náramně dobré. Nechápu, proč by se dvě větve jedné rodiny neměly navštěvovat.“

„Baže, a budeme všichni příbuzní!“ nadšeně se připojil Abraham zpod postele. „A až u ní Tess bude bydlet, zajdeme k ní všichni na návštěvu a projedeme se jejím kočárem a oblečeme si tmavé šaty!“

„Kde ses tady, chlapče, vzal? A co to poudáš za nesmysly? Kšá, jdi si pohrát na schody, dokud tě rodiče neodvedou! ... Nuže, Tess musí za touhle naší příbuznou zajít. Určitě si tu dámu získá – Tess to dokáže. A nejspíš to povede ke svatbě s nějakým urozeným pánem. Já to prostě vím.“

„Odkud to víš?“

„Vyložila jsem si ji podle *Věštné knihy* a přesně tohle se mi ukázalo! ... Měls vidět, jak jí to dneska slušelo; má kůži hladkou jako vévodkyně.“

„A co na tu cestu říká ona?“

„Já se jí neptala. Ani neví, že takovouhle vznešenou příbuznou máme. Ale určitě by ji to navedlo na cestu k velkolepé svatbě a ona ráda půjde.“

„Tess je svéráz.“

„Ale dohodnout se s ní dá. Nech to na mně.“

Rozhovor byl sice soukromý, avšak ke sluchu ostatních hostů dolehlo z jeho smyslu dost na to, aby vytušili, že Durbeyfieldovi mají k projednání závažnější záležitosti než prostý lid a že na jejich pohlednou nejstarší dceru Tess čekají skvělé vyhlídky.

„Tess je veselá děvčica, říkal jsem si dneska, když jsem ji viděl s ostatními hopkat po farnosti,“ odušil polohlasem jeden postarší pijan. „Ale Joan Durbeyfieldová si musí dávat dobrý pozor, aby jí z ječmene nenaklíčil slad.“ Bylo to místní úsloví se zvláštním významem a nikdo na ně nereagoval.

Pak se do hovoru dala celá společnost a krátce nato byly z dolní místnosti slyšet nové kroky.

„... jen pár blízkých přátel, který jsem pozvala na vlastní konto na oslavu průvodu.“ Paní domácí rychle zopakovala formulku, kterou měla na vetřelce připravenou, než zjistila, že novou příchozí je Tess.

I v očích její matky vypadal dívčin mladistvý obličej vprostřed alkoholických výparů, jež se tu vznášely coby příhodné médium pro svaštělý střední věk, podivně nemístně

a skoro ani nebylo třeba vyčítavého záblesku Tessiných tmavých očí, aby se rodiče zvedli, chvatně dopili a sešli po schodech za ní, obezřetně následováni paní Rolliverovou.

„Hlavně žádný hluk, buďte té lásky, milí drazí, jinak přijdu o licanc a dostanu obsílku a kdovíco všecko! ... Dobrou noc přeju!“

Domů šli společně; Tess otce držela za jednu ruku, paní Durbeyfieldová za druhou. Vlastně toho vypil maličko, ani ne čtvrtinu toho, s čím by systematický násoska mohl jít v neděli odpoledne do kostela, aniž by se při vstávání a klekání dopustil sebemenšího omylu, avšak vlivem slabé tělesné konstituce sira Johna se tyhle drobné hříšky měnily ve velehory. Když vyšel na čerstvý vzduch, vrávoral tak, že v jednu chvíli naklonil celou trojčlennou řadu jedním směrem, jako by šlapali do Londýna, a chvíli nato naopak, jako by šlapali do Bathu, což vyvolalo komický účín, jaký je u rodin při nočních přesunech vcelku častý – a jak tomu u komických účínů bývá, nakonec zas až tak komický nebyl. Obě ženy se tyto vynucené odbočky a obraty udatně snažily zamaskovat před Johnem Durbeyfieldem coby jejich příčinou, před Abrahamem i před sebou, a postupně se tak dostaly k vlastním dveřím, načež hlava rodiny znenadání znovu spustila dřívější refrén, jako by se chtěla při pohledu na nevalnost svého nynějšího sídla v duchu obrnit:

„Mám rodinnou hrobku v Kingsbere!“

„Buď zticha, Jacky, a přestaň vyvádět,“ řekla mu žena. „Nejsi tady jediný, kdo má majetné předky. Koukni na Anktelovy a na Horseyovy i na Tringhamovy: klesli skoro stejně jako ty, i když tvůj rod – to zas je pravda – byl důležitější. Já z žádného rodu zaplatpámbu nebyla, a nemám se proto za co stydět!“

„Tak to bych zase netvrdil. Podle tvój povahy jsem přesvědčený, že jste se zostudili víc než všichni všude kolem a nějakou dobu jste kralovali.“

Tess změnila téma a pronesla nahlas, co jí v tu chvíli tížilo na duši mnohem víc než úvahy nad vlastními předky: „Bojím se, že tata nebude moct zítra s těma včelínama vyrazit na cestu tak brzy.“

„Já? Za hodinku dvě jsem v richtiku!“ ohradil se Durbeyfield.

Než šla celá rodina na kutě, bylo jedenáct, a pokud se včelíny měly dostat k prodejcům v Casterbridge před začátkem nedělního trhu, bylo nutné nejpozději ve dvě ráno vyrazit, jelikož cesta dlouhá dvacet až třicet mil vedla po špatných cestách a kůň i povoz byly z nejpomalejších. V půl druhé paní Durbeyfieldová vstoupila do velké ložnice, kde spala Tess se všemi malými sourozenci.

„Chudák tata nikam nemože,“ řekla nejstarší dceři, která – hned jak se matčina ruka dotkla dveří – otevřela velké oči.

Omráčená v nejasném meziprostoru mezi snem a matčiným sdělením se posadila na pelesti.

„Ale někdo tam zajet musí,“ odpověděla. „Už teď je na včelíny pozdě. Doba rojení co nevidět přejde, a když jejich převoz odložíme na příští trh, nikdo si je už nekoupí a trhovci nám je vrátí.“

Paní Durbeyfieldová podle všeho nevěděla, co si v nastalé nouzi počít. „Třeba by šel někdo z chlapců? Některý z těch, co s tebou včera tolik chtěli tančit?“ nadhodila.

„Ale ne – to bych nechtěla ani za nic!“ hrdě prohlásila Tess. „Navíc by se všichni dozvěděli důvod – taková hanba! Myslím, že můžu jet sama, když se připojí Abraham, abych měla společnost.“

Matka k tomu řešení nakonec svolila. Malého Abrahama matka s dcerou probudily z hlubokého spánku v koutě místnosti, a zatímco ještě duchem pobýval kdesi jinde, přiměly ho obléct se. Zároveň s tím se chvatně oděla i Tess, rozsvítili lucernu a zašli do stáje. Rozhrkaný povoz už byl

naložený a dívka vyvedla koníka Prince, jen o málo méně vratkého než vůz.

Nebohé zvíře užasle hledělo do noci, na lucernu a na jejich dvě postavy, jako by nedokázalo uvěřit, že je v hodinu, kdy má všechno živé odpočívat někde pod střechou, povoláno na cestu a k práci. Nastrkali do lucerny špačky svíček do zásoby, zavěsili ji na odvrácené straně nákladu, navedli koníka kupředu a během cesty do svahu napřed šlapali vedle něho, aby slabé zvíře nepřetížili. Aby se trochu rozveselili, vytvořili si – zatímco skutečný úsvit byl ještě daleko – umělé ráno lucernou, chlebem s máslem a rozhovorem. Jak se Abraham probouzel (protože až do té chvíle se vlastně pohyboval v transu), začal povídat o zvláštních tvarech, jež proti nebi rýsují různé tmavé věci, o stromě, který vypadá jak zuřivý tygr při výskoku z úkrytu, a o další koruně, která připomíná obří hlavu.

Minuli městečko Stourcastle, otupěle spící pod hustým hnědavým poklopem, a ocitli se ve větší výšce. Ještě výš po jejich levici se k nebi dmul vrch zvaný Bulbarrow či Bealbarrow, v jižním Wessexu skoro nejvyšší a obehnaný prohlubněmi. Zhruba odtud byla dlouhá cesta po nějakou dobu celkem rovná. Nasedli si dopředu na vůz a Abraham se zadumal.

„Tess!“ pronesl po delší odmlce, jako by se celou dobu chystal něco říct.

„Ano, Abrahame?“

„Copak nemáš radost, že jsme teďka urození?“

„Nijak zvlášť.“

„Ale jsi přece ráda, že si vezmeš vznešeného pána?“

„Cože?“ zdvihla hlavu Tess.

„Že ti ta naše důležitá příbuzná dopomůže k svatbě s lepším člověkem.“

„Mně? Naše důležitá příbuzná? Žádnou nemáme. Jak tě to napadlo?“

„Slyšel jsem je o tom vykládat U Rolliverových, když jsem šel vyzvednout tatu. V Trantridgi bydlí jakási bohatá dáma ze stejného rodu jako my a mama říkala, že když se k ní přihlásíš jako příbuzná, tak ta dáma zařídí, aby sis mohla vzít někoho zámožného.“

Jeho sestra strnula a zadumaně zmlkla. Abraham mluvil dál, víc pro radost z mluvení, než že by chtěl něco sdělit, takže mu sestřina nepozornost nevadila. Opřel se o vělíny, zvrátil obličej a pozoroval hvězdy, jejichž chladný tep bil v černých dutinách ve vznešené odloučenosti od těch dvou chomáček lidského žití. Zeptal se, jak jsou ta blikátka daleko a zda nad nimi sídlí Bůh. Přitom se ale jeho dětské žvatlání neustále vracelo k tomu, čím byla jeho představitost vybuzená ještě víc než zázraky stvoření. Jestli si Tess vezme někoho lepšího a bohatého, bude pak mít peníze na nákup dalekohledu tak velikého, že k ní přitáhne hvězdy stejně blízko, jako leží Nettlecombe-Tout?

Návrat k tématu, které podle všeho zachvátilo celou rodinu, vyvolal v Tess podrážděnost.

„Pusť to z hlavy!“ zvolala.

„Říkalas, že hvězdy jsou světy?“

„Ano.“

„A všechny jako ten náš?“

„To nevím, ale myslím si to. Někdy to vypadá, že jsou jak plody na naší jablůnce: většina je zdravých a krásných – a několik shnilých.“

„A v jakém žijeme my? V krásném, nebo ve shnilém?“

„Ve shnilém.“

„To je teda smůla, že jsme nenatrefili na zdravý, když jich bylo o tolik víc!“

„To ano.“

„*Doopravdy* to tak je, Tess?“ otočil se k ní hluboce užaslý Abraham, když si to zvláštní sdělení promyslel. „Jaké by to bylo, kdybychom natrefili na zdravý?“

„Tata by nekašlal a nevrátil se tak jako teď a neopil by se tak, že nemůže z domu, a matka by pořád dokola neprala.“

„A ty bys byla bohatá dáma rovnou a nemusela by sis kvůli tomu nikoho brát?“

„Aby, už – už o tom nemluv!“

Abraham, odkázaný na své úvahy, začal brzy dřímat. Tess neměla s řízením koně zkušenosti, ale říkala si, že se prozatím může převozu nákladu ujmout a Abrahama nechat, aby se – pokud chce – vyspal. Udělala mu před včelíny jakoby pelíšek, ze kterého nevypadne, přebrala opratě a nechala koně klusat jako dřív.

Princ mnoho pozornosti nevyžadoval; na jakýkoli nadbytečný pohyb mu scházela energie. Ničím nerozptylovaná Tess upadla do ještě hlubšího snění a zády se opírala o včelíny. Němý průvod stromů a živých plotů, který míjela, se propojil s fantaskními neskutečnými výjevy a občasný závan větru se proměnil ve vzdychnutí jakési ohromné smutné duše, stejně velké jako vesmír a stejně dávné jako dějiny.

Když pak probádala tkanivo událostí vlastního života, jako by spatřila marnost otcovy pýchy a majetného nápadníka, který na ni čeká v matčině představivosti; uzřela ho, jak se pošklebuje a posmívá její chudobě a zapadlému rytířskému původu. Všechno to bylo čím dál fantastičtější a Tess už ani nevnímala, jak plyne čas. Vtom to s ní na sedátku prudce trhlo a Tess procitla ze spánku, do něhož také upadla.

Nacházeli se o notný kus dál, než když byla naposledy při vědomí, a povoz stál. Zepředu se ozývalo duté sténání, odlišné od všeho, co v životě slyšela, a po něm zavolání: „Hej, ty tam!“

Svítilna zavěšená na voze zhasla, ale do obličeje jí svítla druhá, mnohem jasnější. Muselo se stát něco hrozného. Pstroj byl zapletený do čehosi, co přehrazovalo cestu.

Tess v hrůze seskočila a spatřila strašlivou pravdu. Sténání vycházelo z otcova nebohého koníka Prince. Neslyšná kola ranní pošty se řítily po cestě jako každé ráno a vůz do jejího pomalého, neosvětleného spřežení narazil. Ostrá vozová oj se nebohému Princi zabodla do hrudníku jako meč, život zvířete prýštil z rány proudem a se sykotem se řinul na silnici.

Zoufalá Tess se vrhla ke koníkovi a přitiskla na ránu ruku, ale tím se jen od obličejů po sukni postříkala rudými kapičkami. Pak jen bezmocně stála a přihlížela. Princ také stál ztuhle a bez hnutí, dokud byl s to, načež se znenadání svalil na hromadu.

V tu chvíli už stál poštovní kurýr u ní a začal Princovo horké tělo odtahovat stranou a svlékat z postroje, ale koník už byl mrtvý, a když kurýr viděl, že se v danou chvíli nedá nic dělat, vrátil se ke svému koni, který byl nezraněný.

„Jelas po špatné straně,“ řekl jí. „Já musím jet s poštou dál. Nejlepší bude, abys tu s nákladem počkala. Jakmile to půjde, pošlu ti někoho na pomoc. Už svítá a nemáš se čeho bát.“

Nasedl a uháněl dál, zatímco Tess stála a čekala. Vzduch zbělal, ptáci v živých plotech se zavrtěli, vzlétli a zaštěbeta-li, cesta ukázala svoje světlé čáry a Tess předvedla v obličejích své, ještě bledší. Ohromná krvavá kalužina před ní už nabírala duhovou pestrost sražené krve, a když vyšlo slunce, odrážela se od kaluže stovka odstínů barevného spektra. Princ ležel podél cesty, nehybný a ztuhlý, s očima pootevřenými, a ta díra v jeho hrudi se zdála být příliš malá na to, aby skrz ni mohl vyjít všechn jeho život.

„Je to moje vina – jen a jen moje!“ zavzlykala dívka při pohledu na ten výjev. „Nemám sebemenší omluvu. Z čeho teď rodiče budou žít? Aby, Aby!“ Zatřásla chlapcem, který celou pohromu prospal. „Nemůžeme s nákladem dál – Princ je mrtvý!“

Když Abraham pochopil, co se stalo, vrylo mu to do mladé tváře vrásky padesátiletého muže.

„Ještě včera jsem tančila a smála se!“ dál si vyčítala Tess. „Byla jsem tak bláznivá!“

„Je to tím, že jsme na shnilé hvězdě místo na zdravé, vid', Tess?“ huhňal mezi vzlyky Abraham.

Beze slova čekali po dobu, která jim připadala nekonečná. Nakonec jim zvuk a přibližující se obrys dokázaly, že poštovní kočí dodržel slovo: pacholek ze statku poblíž Stourcastlu k nim dovedl silného tažného hřebce. Zapřáhli ho místo Prince do povozu se včelíny a odvezli náklad do Casterbridge.

Téhož dne zvečera se prázdný vůz znovu ocitl na místě nehody. Princ tam od rána ležel ve škarpě, ale uprostřed silnice byl pořád vidět tvar krvavé kalužiny, byť rozježděné a rozetřené vozovými koly. Vše, co z Prince zbývalo, teď naložili na vůz, který předtím táhl, a s kopyty ve vzduchu a lesknoucími se podkovami se v zapadajících slunci vrátil zbývajících osm devět mil do Marlottu.

Tess se vrátila dřív. Nedokázala pomyslet, jak tu zprávu sdělí. Pro její jazyk bylo úlevou, když z tváří rodičů vyrozuměla, že už o ztrátě vědí, byť to neztlumilo výčitky, kterými se za svou nedbalost sama zahrnovala.

Díky nepořádné domácnosti však pro ně to neštěstí bylo méně hrůzné, než by věc byla pro rodinu, jež se snaží vzmoct, byť pro ně utrpená ztráta znamenala zkázu, zatímco pro jiného by to byla jen nepříjemnost. Po planoucím hněvu, který by se na dívku snesl od rodičů žádostivějších jejího blaha, nebylo v zevnějšku manželů Durbeyfieldových ani stopy. Nikdo Tess neobviňoval tak, jak se obviňovala sama.

Když vyšlo najevo, že pohodný a koželuh dá za Princovu mršinu vzhledem ke koníkově sešlosti jen pár šilinků, Durbeyfield se k věci postavil náležitě.

„Ne,“ prohlásil stoicky, „jeho ostatky neprodám. Když jsme my d'Urbervillové byli v téhle zemi rytíři, taky jsme své oře neprodávali na žrádlo pro kočky. Ať si těch svých pár šilinků nechá! Princ mi zaživa dobře posloužil a já se od něho teď neodloučím.“

Při kopání Princova hrobu na zahradě pracoval na druhý den usilovněji než za celé měsíce, kdy měl vypěstovat obživu pro rodinu. Když byla jáma hotová, ovázali s manželkou koně provazem a odtáhli ho od cesty k hrobu, zatímco děti následovaly v pohřebním průvodu. Abraham a Liza-Lu vzlykali, Hope a Modesty vyjádřily svůj žal vriskáním, jež se odráželo od zdi, a když se Princ skulil dolů, shromáždili se všichni u hrobu. Zemřel jejich chleboďárce; co si teď počnou?

„Odešel do nebe?“ zeptal se štkající Abraham.

Pak se Durbeyfield pustil do házení hlíny a děti se znovu rozplakaly. Všechny kromě Tess. Její tvář byla suchá a bledá, jako by se považovala za vražedkyni.

Hauzírnická živnost, jež závisela hlavně na koníkovi, následně ztratila řád. Na obzoru se rýsovala tíseň, ne-li bída. Durbeyfield byl – jak se v kraji říkalo – chabý v rukách; občas sice dokázal vzít za práci, ale nedalo se spoléhat na to, že se ty chvíle budou překrývat s dobou, kdy je ho potřeba; a jelikož nebyl zvyklý na pravidelnou dřinu námezdníka, neosvědčoval v těch dnech, kdy se schopnost kryla s potřebností, zvláštní vytrvalost.

Zatím Tess, která rodiče do těchto bažin vtáhla, mlčky dumala, jak by je z nich mohla zase dostat – načež její matka nakousla svůj plán. „Musíme přijmout ztráty i dary, Tess,“ řekla jí, „a pro objev tvojí urozené krve není příznivější chvíle. Musíš vyzkoušet svoje přátele. Jestlipak víš, že na okraji Obory bydlí náramně bohatá paní d’Urberville, která je určitě naše příbuzná? Musíš za ní zajít, přihlásit se, že jsi z přízně, a poprosit v nastalé tísní o pomoc.“

„Nechce se mi do toho,“ řekla Tess. „Jestli tam ta paní žije, stačí, když se spřátelíme. Není třeba čekat, že nám bude pomáhat.“

„Můžeš ji, má milá, získat, pro co chceš. A navíc v tom možná věží víc, než tušíš. Co jsem slyšela, to jsem slyšela.“

Tísnivý pocit škody, kterou napáchala, Tess nutil podvolit se matčinu přání snáz než obvykle; nechápala ale, proč je matka tak nadšená z plánu, jehož zisk byl podle Tessina